

TANSANIALAISEN YLIOPISTON VIITTOMAKIELEN TULKKIEN AMMATILLISUUS

Haastattelututkimus Sebastian Kolowa Memorial Universityssä

Katja Kauppinen

Opinnäytetyö, syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus

Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kauppinen, Katja. Tansanialaisen yliopiston viittomakielen tulkkien ammatillisuus – Haastattelututkimus Sebastian Kolowa Memorial Universityssä. Syksy 2015, 41 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, tulkki (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Tansanian viittomakielen tulkkien ammatillisuutta Sebastian Kolowa Memorial Universityssä (SEKOMU) tehdyn haastattelututkimuksen avulla. Tarkoituksena oli selvittää, kuinka yliopiston viittomakielen tulkit ovat kerryttäneet työn vaatiman osaamisensa ja minkälaisena he kokevat tulkin ammatin.

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osassa käsitellään viittomakielen tulkin työn määritelmää sekä tulkikoulutuksen ja tulkin ammatillisuuden kehittymistä Suomessa. Toiseen osaan on kartoitettu tietoa Tansanian viittomakielen tulkkien koulutuksen historiasta ja tämän hetken tilanteesta.

Tutkimusaineiston keruumenetelmänä käytettiin henkilökohtaista teemahaastattelua. Viiden tulkin haastattelut toteutettiin Tansaniassa kansainvälisen opiskelijavaihdon aikana. Haastatteluista kävi ilmi, että yliopiston tulkit olivat onnistuneet kartuttamaan tietämyksensä viittomakielestä eri tavoin. Tulkkien tietämys tulkkauksesta oli vähäinen. Haastateltavat kokivat tulkin ammatin mielekkäänä vaikka ongelmina olivat ammatin arvostuksen ja koulutuksen puute.

Asiasanat: ammatillisuus, Tansania, teemahaastattelu, tulkikoulutus, viittomakielentulkit

ABSTRACT

Kauppinen, Katja. Professionalism of sign language interpreters in a Tanzanian university – An interview study in Sebastian Kolowa Memorial University. 41 p., 4 appendices. Language: Finnish. Autumn 2015.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language and Interpreting. Degree: Interpreter.

The objective of this thesis was to examine the professionalism of Sign Language interpreters in Tanzania. This was done by conducting a case study in Sebastian Kolowa Memorial University (SEKOMU). This study investigates how the university interpreters have gathered their knowledge that the act of interpreting requires and their experiences about the Sign Language interpreting profession.

The theory section consists of two parts. First part examines the definition of Sign Language interpreter and the history of interpreters' training system in Finland. It also includes the development of the Sign Language interpreting profession in Finland. The second part examines the history of educating interpreters in Tanzania and the current situation of the interpreters' profession in the country.

The method used in this thesis was a face-to-face theme interview. Five interviews were conducted during international student exchange in Tanzania. According to the results, the interpreters had succeeded in gathering knowledge about Sign Language in different ways. However, there was less information available concerning interpreting. The results revealed that all the interviewees considered interpreting job meaningful although the profession and the need for education were not sufficiently recognized.

Keywords: interpreter training, professionalism, Sign Language interpreter, Tanzania, theme interview

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS	6
3 VIITTOMAKIELEN TULKKI	8
3.1 Viittomakielen tulkkikoulutuksen kehitys Suomessa	8
3.2 Viittomakielen tulkkien koulutustilanne Euroopassa vuonna 2012	10
3.3 Tulkin rooli ja ammattietiikka	11
3.4 Tulkin ammatillisuuden kehittyminen Suomessa	13
4 VIITTOMAKIELEN TULKKAUKSEN TILANNE TANSANIASSA	17
4.1 Tansanian viittomakielen tulkkikoulutuksen historiaa	18
4.2 Viittomakielen tulkkien tilanne Tansaniassa	20
5 HAASTATTELUT SEBASTIAN KOLOWAN YLIOPISTOSSA	23
5.1 Sebastian Kolowa Memorial University	23
5.2 Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä	23
5.3 Haastattelujen toteutus	24
6 HAASTATTELUJEN ANALYSOINTI JA TUTKIMUSTULOKSET	26
6.1 Osaaminen	26
6.2 Kokemukset tulkin ammatista	28
6.3 Ammatillisuus	30
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	32
LÄHTEET	35
LIITEET	38
LIITE 1: Asioimistulkin eettiset ohjeet	38
LIITE 2: Tansanian viittomakielen tulkkien eettinen ammattisäännöstö	39
LIITE 3: Teemahaastattelun runko	40
LIITE 4: Haastattelusopimus	41

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on tutkia Tansanialaisessa yliopistossa työskentelevien viittomakielen tulkkien ammatillisuutta. Kiinnostuin aiheesta, kun olin kansainvälisessä vaihdossa Pohjois-Tansaniassa, maan koillisosassa sijaitsevassa Sebastian Kolowa Memorial University:ssä (SEKOMU) syksyllä 2014. Käsittelen työssäni yliopiston tulkkien työstä tekemäni haastattelututkimuksen tuloksia. Tuon esille miten yliopistolla työskentelevät tulkit ovat saavuttaneet osaamisensa maassa, jossa ei ole virallista tulkkikoulutusta. Kerron myös heidän kokemuksiaan tulkin ammatista.

Tansanian viittomakielen tulkeista on saatavilla hyvin niukasti tietoa. Olen työni tietoperustaan kartoittanut tietoa Tansanian tulkkien historiasta ja tämän hetken tilanteesta. Olen tuonut siihen rinnalle näkökulmaa antamaan tulkkikoulutuksen historian ja tulkin ammatin kehittymisen Suomessa.

Tulkkikoulutuksen järjestäminen on ajankohtainen asia Tansaniassa. Asenne kuuroja ja viittomakieltä kohtaan on muuttunut positiivisemmaksi ja viittomakielialaa kohtaan on herännyt kiinnostusta.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS

Sain idean opinnäytetyöhöni ollessani vaihdossa Tansaniassa Sebastian Kolo-wa Memorial Universityssä (SEKOMU). Luennoilla käydessäni seurasin yliopis-tolla työskentelevien viittomakielen tulkkien työskentelyä ja toimintatapoja. Yli-opiston palveluksessa työskenteli kaksi viittomakielen tulkkia ja sen lisäksi tulk-keina toimivat myös muutamat opiskelijat, jotka opiskelivat viittomakieltä osana opintojaan. Maassa ei ole vielä virallista tulkkikoulutusta ja vain hyvin vähän viittomakielen tulkkeja. SEKOMU:ssa ollaan kiinnostuneita jonkinlaisen tulkki-koulutuksen aloittamisesta. Sen vuoksi kiinnostuin selvittämään tulkkien tämän hetken tilannetta Tansaniassa ja heidän käsityksiään tulkin ammatista.

Tulkkien työskentelyssä ja viittomakielen taidoissa oli suuria eroja, ja halusin tutkia heidän ammatillisuuttaan haastattelujen avulla. Tahdoin selvittää yliopis-tolla työskentelevien tulkkien tietämystä viittomakielestä ja tulkkauksesta. Läh-din tekemään tutkimustani aineistolähtöisesti, mikä on Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006 a) mukaan yksi vaihtoehto, kun lähdetään tarkastelemaan asiaa, josta on tehty vain vähän aikaisempaa tutkimusta.

Tutkimuksen näkökulma on muovautunut opinnäytetyöprosessini aikana. Työn tarkoitus selkeni vähitellen kerätessäni enemmän tietoa Tansanian viittomakie-len tulkeista ja perehdyttyäni haastattelumateriaaleihini. Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

1. Miten SEKOMU:ssa työskentelevät viittomakielen tulkit ovat kerryttäneet osaamisensa viittomakielessä ja tulkkauksessa?
2. Minkälaisena SEKOMU:ssa työskentelevät viittomakielen tulkit kokevat tulkin ammatin?
3. Mitä haastattelujen tulokset kertovat SEKOMU:ssa työskentelevien tulkkien ammatillisuudesta?

Suomen ja Tansanian kuurojen liitot ovat tehneet paljon yhteistyötä pyrkiessään järjestää tulkkikoulutusta Tansaniassa. Uuden koulutusyhteistyön maassa on nyt aloittamassa Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak). Diakille on myönnetty Finnpartnershipin liiketoimintatuki viittomakielen ja tulkkikoulutuksen sekä tulkkauspalvelun kehittämiseen Tansaniassa ja Keniassa. Vuoden 2016 aikana Diak tulee selvittämään koulutuksen ja palvelun nykytilannetta Tansaniassa, sekä etsii partnerit, joiden kanssa liiketoimintaa voitaisiin mahdollisesti alkaa kehittää. (Raija Roslöf, henkilökohtainen tiedonanto 20.10.2015.) Opinnäytetyöni voi toimia osana nykytilanteen kartoittamista. Se tarjoaa uutta tietoa Tansanian viittomakielen tulkeista ja maassa suunnitellusta tulkkikoulutuksen järjestämisestä.

Diak ja SEKOMU ovat aloittaneet vaihtoyhteistyön. Opinnäytetyöni avulla olen avannut mahdollisille tuleville vaihto-opiskelijoille jatkotutkimuksen aiheita. Aiempaa samankaltaista tutkimusta yliopistolta ei ole tehty, joten opinnäytetyöni voi toimia innoittajana uusia tutkimuksia varten.

3 VIITTOMAKIELEN TULKKI

Tässä luvussa kerron, mikä on viittomakielen tulkki ja minkälainen historia ammattikunnalla on. Käytän esimerkkinä Suomea, jossa tulkin ammatti on lyhyen historiansa aikana kehittynyt kuurojen sukulaisten ja kirkon työntekijöiden vapaaehtoistyöstä vahvaksi omaksi ammattikunnakseen. Tuon esille myös tulkkikoulutuksen tilanteen Euroopassa. Sen avulla voi nähdä, minkälainen tulkkikoulutuksen kirjo on pelkästään jo Euroopan sisällä.

Viittomakielen tulkki on kielen ja kulttuurin asiantuntija. Tulkkia tarvitaan tilanteissa, jossa kaikki eivät osaa samaa kieltä. Viittomakielen tulkki on tulkkauksen ja viestinnän ammattilainen. Työkielinsä hän käyttää jotain puhuttua ja jotain viitottua kieltä. Työn perustana toimivat vahva ammattietiikka ja ammattisäännösten noudattaminen. (Suomen viittomakielen tulkit ry 2014.)

Viittomakielen tulkin tehtävänä on tulkata puolueettomasti ja neutraalisti viitotulta kieleltä puhutulle kielelle ja päinvastoin. Tulkkauustyön lisäksi tulkin työhön kuuluu valmistautuminen. Työkenttä on varsin laaja, sillä tulkkausta tarvitaan monissa tilanteissa ja tapahtumissa kuten työpaikoilla, juhlissa, opiskelussa ja harrastuksissa. (Suomen viittomakielen tulkit ry 2014.)

3.1 Viittomakielen tulkkikoulutuksen kehitys Suomessa

Suomessa viittomakielen tulkkikoulutuksen historia ulottuu yli viidenkymmenen vuoden taakse. Vuonna 1962 Kuurojen Liiton toimesta järjestettiin ensimmäinen viittomakielentulkkikurssi Laajasalon kristillisellä opistolla. Kurssille osallistui 35 henkilöä. Koulutettavista suurin osa oli seurakunnissa kuurojen parissa työskenteleviä henkilöitä ja kuurojen opettajia. Kuurojen Liitto kiinnostui koulutuksen järjestämisestä, koska Pohjoismaissa oli alettu keskustella kuurojentulkkien pätevyysvaatimuksista. Suurin huolenaihe Suomessa oli tuolloin kuurojen oikeusturvan puutteellisuus, minkä vuoksi kurssin aikana paneuduttiin lainsäädäntöön ja oikeuskäytäntöihin sekä kuurojen sosiaalisen aseman kehittämiseen ja viit-

tomakielen käyttöön oikeustoimissa. Kurssilla käytiin läpi myös sairauksiin liittyviä viittomia. (Laakso & Salmi 2005, 275–276; Hynynen, Pyörre & Roslöf 18–19.)

Lupaavasta alusta huolimatta seuraava tulkkikoulutus onnistuttiin järjestämään vasta 1970-luvulla. Sitä ennen, tulkkien puutteesta huolimatta, Kuurojen Liiton voimavarat eivät riittäneet varsinaisen tulkkikoulutuksen järjestämiseen. Se joutui tyytymään viittomakielen alkeiskurssien järjestämiseen. Lopulta vuonna 1978 Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) avustamana Kuurojen Liitto järjesti Jyväskylän kuulovikaisten koululla viikonloppukurssin, johon osallistui 30 tulkin tehtävissä jo toiminutta henkilöä. Se oli ensimmäinen osa kolmiosaisesta asioimistulkkikoulutuksesta, joka oli laajuudeltaan 3–4 opintoviikkoa. Asioimistulkkikoulutusta toteutettiin vuoteen 1985 saakka, jolloin tulkkeja oli valmistunut kaikkiaan 124. (Laakso & Salmi 2005, 280; Hynynen ym. 2003, 19.)

Kuurojen Liiton tarkoitus oli alusta asti siirtää koulutusvastuu viranomaisille. Vuonna 1983 käynnistyi ensimmäinen vuoden kestävä ammatillissivistävä tulkkikoulutuslinja Turun kristillisessä opistossa. Koulutus oli kaksiosainen ja sisälsi 16-viikkoisen viittomakielikoulutuksen ja 16-viikkoisen tulkkikoulutuksen. Opetus sisälsi sekä teoriaa että käytännön harjoittelua. Vuonna 1986 koulutus muuttui ammatilliseksi ja samalla piteni kaksivuotiseksi. Se sisälsi nyt lisäksi myös viittomakielen opettamista sekä koulutusta kuuroutuneiden ja kuurosokeiden tulkeille. Koulutusta tarjottiin Turun kristillisen opiston lisäksi Pohjois-Savon kansan opistossa Kuopiossa. Vuonna 1988 koulutus pidennettiin kolmevuotiseksi. (Laakso & Salmi 2005, 281; Hynynen ym. 2003, 19.)

Tulkkipalvelun tasoa pyrittiin nostamaan 1990-luvun jälkipuoliskolla siirtämällä tulkkikoulutus ammattikorkeakouluihin. Vuonna 1998 tulkkikoulutusta alettiin tarjota Diakonia-ammattikorkeakoulun Turun yksikössä sekä Humanistisen ammattikorkeakoulun Kuopion ja vuodesta 2000 alkaen myös Helsingin yksiköissä. Syksystä 2003 lähtien viittomakielentulkkikoulutus on ollut nelivuotinen, 240 opintopisteen laajuiseen ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus. (Laakso & Salmi 2005, 284; Hynynen ym. 2003, 19.)

Alle kolmen vuoden tulkkikoulutuksen saaneille on järjestetty jatko- ja täydennyskoulutusta. Aikaisemmin on ollut mahdollista osallistua muuntokoulutukseen, jonka avulla on voinut saavuttaa ammattikorkeakoulutason opinnot. (Hynynen ym. 2003, 20.) Tällä hetkellä opistotason tutkinnon päivittäminen vaatii aina koulutukseen hakemista korkeakoulujen yhteishaussa. Hakuprosessi on kaikille hakijoille sama. Valintakokeiden kautta voi päästä tutkinto-opiskelijaksi, minkä jälkeen aloitetaan aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamis -prosessi (ahot). Prosessin avulla tehdään opiskelijalle henkilökohtainen opetussuunnitelma, jonka mukaan opinnot toteutetaan. (Pauliina Seppä, henkilökohtainen tiedonanto 22.10.2015.)

Vuonna 2009 alkoi ensimmäinen viittomakielen tulkkien ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus. Koulutusta toteutetaan Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Koulutuksen avulla tulkit voivat syventää ammattitaitoaan ja saada valmiuksia muun muassa kehittämis-, tutkimus- ja johtamistehtäviin. Vuoden 2009 jälkeen ylempään tutkintoon on voinut opiskella vuonna 2011, ja seuraavan kerran koulutus toteutuu vuonna 2016. (Pauliina Seppä, henkilökohtainen tiedonanto 22.10.2015.) Viittomakieliala kehittyy jatkuvasti, ja sekä asiakkaat että tulkit ovat ymmärtäneet, että ammattitaitoiset tulkit ovat palvelun laadun turvaamisen kannalta välttämättömiä (Hynynen ym. 2003, 20).

3.2 Viittomakielen tulkkien koulutustilanne Euroopassa vuonna 2012

Viittomakielen tulkkikoulutukset ovat historiansa aikana kehittyneet vähitellen lyhyestä muutaman kuukauden koulutuksesta nykypäivän useamman vuoden koulutukseen, jotka ovat yleensä minimissään kahden vuoden mittaisia. Maya de Witin vuonna 2012 tekemän kyselytutkimuksen mukaan Euroopassa oli yli 65 viittomakielentulkin koulutusohjelmaa. Maiden välillä on suuria eroja. Koulutukset vaihtelevat hyvin lyhyestä ei-tutkintoon johtavasta kurssista viiden vuoden koulutusohjelmaan ja maisteritason opintoihin. (De Wit 2012, 26.)

De Witin kyselyyn vastanneista 40 Euroopan maasta ja kielialueesta 12:ssa ei ole pysyvää virallista viittomakielen tulkkikoulutusta. Nämä maat ja kielialueet ovat Albania, Belgia Vallonian alue, Bosnia-Hertsegovina, Kroatia, Kypros, Kreikka, Italia, Malta, Serbia, Sveitsi (ranskan- ja italiankieliset alueet) ja Ukraina. Lähes kaikissa näissä maissa kuitenkin tarjotaan erilaisia viittomakielen ja tulkkauksen kursseja. Koulutusta tarjoavat maiden kuurojen liitot ja tulkkien ammattiliitot. (De Wit 2012, 26–27.)

Edellisen vuonna 2008 tehdyn kyselyn jälkeen on tapahtunut kehitystä. Vuoden 2008 jälkeen uusia koulutusohjelmia on perustettu Belgian Flanderin alueelle, Liettuaan ja Puolaan. Myös jo olemassa olleet viralliset koulutukset ovat kehittyneet. Kaikki viralliset koulutukset ovat vähintään vuoden mittaisia. Monet koulutukset ovat muuttuneet kandidaatintutkinnoiksi, mikä on myös pidentänyt opintojen kestoa. (De Wit 2012, 27.)

Suurimmassa osassa Itä-Euroopan maita ei ole virallista viittomakielen tulkkikoulutusta. Saatavilla olevat koulutukset ovat lyhyitä, väliaikaisesti järjestettäviä kursseja. Euroopan tulkkikoulutusten historiaa tarkasteltaessa voi huomata, että kaikki tämän hetken korkeakoulutason tulkkikoulutukset ovat saaneet alkunsa lyhyistä kursseista. Koulutukset ympäri Eurooppaa kehittyvät ja muuttuvat jatkuvasti. Edellisen vuonna 2008 tehdyn kyselyn jälkeen, esimerkiksi Skotlannissa Herriot Wattin Yliopiston tulkkikoulutus muuttui kaksivuotisesta neljän vuoden koulutukseksi. (De Wit 2012, 28.)

3.3 Tulkin rooli ja ammattietiikka

Viittomakielen tulkin työn edellytyksenä on asiakkaiden luottamus tulkkiin. Asiakkaiden täytyy voida luottaa, että tulkki tulkaa oikein ja että hän osaa arvioida omien taitojensa soveltuvuutta tulkattavaan tilanteeseen. He luottavat, että tulkki ei anna omien mielipiteidensä tai tunteidensa vaikuttaa tulkkaukseen ja että tulkki kunnioittaa asiakkaidensa yksityisyyttä. (Frishberg 1990, 61.)

Viittomakielen tulkeille on luotu oma ammattisäännöstö. Nämä eettiset ohjeet määrittelevät tulkin toimenkuvan ja antavat työhön raamit, joiden sisällä tulkki voi tehdä ratkaisuja. Ohjeet luovat pohjan kaikelle työlle. Ammattisäännösten tukemana tulkki pystyy toimimaan joustavasti erilaisissa tilanteissa, perustaen valintansa eettisiin ohjeisiin. (Hynynen ym. 2003, 13.)

Tulkit noudattavat oman maansa tulkkien ammattiliiton tai järjestön laatimia eettisiä ohjeita. 30.5.2013 Suomen viittomakielen tulkit ry hyväksyi uudet Asioimistulkin eettiset ohjeet (LIITE 1) yhdessä Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton, Käännösalan asiantuntijat KAJ:n, Suomen Puhevammaisten Tulkit ry:n, Suomen kirjoitustulkit ry:n, Helsingin seudun asioimistulkkipkeskuksen, Keski-Suomen tulkkipkeskuksen, Kuuloliitto ry:n ja Kuurojen Liitto ry:n kanssa. Ammattisäännöstö sitoo sen laadintaan osallistuneiden tulkkeja edustavien liittojen jäseniä. (Suomen viittomakielen tulkit ry 2014.)

Tulkin roolia on verrattu muun muassa koneeseen tai siltaan (Frishberg 1990, 59). On myös humoristisesti sanottu, että tulkin tulisi olla hajuton, mauton ja väritön (Hynynen ym. 2003, 56). Kuvaukset saattavat vaikuttaa hieman liioitteilta, mutta niille on syynsä. Nämä esimerkit kertovat siitä, että tulkki on nimenomaan viestinvälittäjä, joka tulkkaa kaiken kuulemansa toiselta osapuolelta toiselle oikeellisesti. Tulkki tulkkaa puolueettomasti eikä anna omien tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä. Täytyy kuitenkin muistaa, että tulkki on ihminen, joka voi tehdä virheitä ja joka ei pysty tulkkamaan yhtäjaksoisesti vaan tarvitsee myös lepoa. (Frishberg 1990, 59–60.)

Tulkin roolin selkeys on tärkeää. Tulkkaustilanteissa tulkin tulee toimia selkeän ammattimaisesti, jotta häntä ei luultaisi tilanteeseen osallistujaksi eli esimerkiksi kuuron ystäväksi, vaan kielenkääntäjäksi. Tiukka roolissa pysyminen ei kuitenkaan tarkoita inhimillistä kylmyyttä. Tulkilta vaaditaan myös sosiaalisia taitoja, kuten tilanneherkkyyttä ja yhteistyökykyä. (Hynynen ym. 2003, 56–57.) Finkin (Frishberg 1990, 61) kuvaus tulkin roolista on hyvä esimerkki siitä, miten tulkin rooli toteutuu ihannetilanteessa. Hänen mukaansa tulkin työskentelyä parhaimmillaan on tilanne, jossa keskustelun osapuolet eivät huomioi tulkkia vaan keskustelevat ikään kuin suoraan toisilleen.

Erilaisissa tilanteissa työskennellessään tulkki on mainos tulkkauksesta ja viittomakielestä. Useimmiten tulkki on tulkkauksilanteen ainoa tulkkauksen asiantuntija. Hän on ainoa, joka tietää mitä hänen työnsä vaatii onnistuakseen ja mitä hänen tehtäviinsä kuuluu. Tulkki konsultoi tulkkauksesta, kuuroudesta ja viittomakielestä tietoisesti tai tietämättään lähes jokaisessa työtilanteessaan. (Hynynen ym. 2003, 57–58.)

3.4 Tulkin ammatillisuuden kehittyminen Suomessa

Vatanen (1996) erottelee kasvatussosiologian pro gradu - tutkielmassaan viittomakielen tulkin ammatillistumisen kolme ensimmäistä ajanjaksoa Suomessa seuraavalla tavalla:

1. Itseoppineiden tulkkien aika
2. Sivutoimisten asioimistulkkien aika
3. Kokopäiväisten freelance- ja tulkkikeskustulkkien aika

Viittomakieltä osaavien henkilöiden tarve kuurojen jokapäiväisessä elämässä on ollut olemassa kautta aikojen. Kuurojen ja kuulevien välillä on aina tarvittu jonkinlaista apua viestin välittämiseksi. Itseoppineiden tulkkien aikaan tulkkeina toimivat kuurojen vanhempien kuulevat lapset ja muut lähiomaiset, yleensä vapaaehtoisesti ja ilman minkäänlaista korvausta. Ensimmäiset palkalliset tulkit olivat kuurojen työntekijöitä, jotka työskentelivät yleensä kirkon piirissä. Heille tulkkaminen oli kuitenkin vain osa kuurojen työhön liittyvää työnkuvaa. (Vatanen 1996, 43–44.)

Ensimmäisillä tulkkajilla ei ollut varsinaista tulkin roolia, vaan he olivat enemmänkin avustajia ja auttajia. He saattoivat ottaa osaa keskusteluun ja vastata kuuron puolesta. Usein kuuro ei pystynyt täysin kontrolloimaan omien asioidensa etenemistä. Tulkin työvälineinä toimivat kotona tai työn kautta opittu viittomakielen taito sekä käytännön kautta omaksutut taidot ja toimintatavat. Tulkkausmenetelmänä olivat viittomakieli sekä kotiviittomat, joiden merkitykset olivat

selvillä vain kuuron läheisille. Yleensä kuulevien käyttämä viittomakieli oli viitotua puhetta. (Vatanen 1996, 44–45.)

Historiallisen kehityksen toinen vaihe sai alkunsa 1970-luvulla. Oikeuksistaan valveutuneet kuurot asiakkaat alkoivat kiinnittää entistä enemmän huomiota tulkin rooliin ja omiin oikeuksiinsa tasavertaisina toimijoina. Vuonna 1979 Kuurojen Liiton esitys tulkkipalvelun järjestämisestä toteutui Invaliidihuoltolain uudistamisen yhteydessä. Esityksessä lakiin lisättiin maininta vaikeasti kuulovammaisille järjestettävistä tulkkipalveluista. Viittomakielen tulkkauksen tuominen lakitekstiin tarkoitti yhteiskunnan tunnustusta myös tulkin ammattia kohtaan. Tämä oli tärkeä sysäys tulkikoulutuksen järjestämiseen ja kehittämiseen. Yhteiskunta toimi tulkkipalvelun maksajana sekä koulutuksen valvojana. (Vatanen 1996, 50–57.)

Kurssimuotoisen tulkikoulutuksen muuttuminen päätoimiseksi opiskeluksi mahdollisti opiskelijavalintojen viittomakielen taitovaatimusten alentamista. Koulutuksen sisällä oli nyt aikaa ja mahdollista opettaa myös viittomakieltä. Sen myötä tulkkien taidot muotoutuivat tasavertaisemmiksi. Tulkkipalvelun lisääminen Invaliidihuoltolakiin teki tulkkauksesta palkkatyötä ja näin monien tulkkien sivuammatin. Pääasialliseksi ammatiksi muuttumisen esti kuurojen vähäinen määrä useimmilla paikkakunnilla. Sivutoimisten asioimistulkkien aikaan tulkit tekivät työtä pääasiassa yksin ilman minkäänlaista työyhteisöä. Toimeksiantopyynnöt tulivat suoraan tulkeille ja tilanteet sijoittuivat yleensä tulkin kotipaikkakunnan läheisyyteen. Ammatillisen kehittymisen myötä asiakkaan ja tulkin välille kehittyi muodollinen välimatka. Tulkkauksen muuttuminen ammatiksi ja koulutuksen kehittyminen loi myös ongelmia. Varsinkin vanhemmat kuurot olivat tottuneet tulkin auttajan rooliin. (Vatanen 1996, 56–58.)

Viittomakielen tulkkien lisääntymisen myötä tulkit alkoivat kiinnostua myös omista oikeuksistaan ja työsuhteasioista. Kuurojen Liitolla oli ollut alusta asti kontakti kentällä toimiviin tulkkeihin. Liiton rooli sekä kuurojen että tulkkien etujen ajajana muuttui kuitenkin vähitellen ristiriitaiseksi. Tämän seurauksen viittomakielentulkit kokoontuivat neuvottelupäiville keväällä 1981 keskustelemaan muun

muassa ammatillisesta järjestäytymisestä. Suomen viittomakielen tulkit ry (SVT) perustettiin syksyllä 1982. (Vatanen 1996, 54–56.)

Invalidihuollon kokonaisuudistus tapahtui 1988, jonka myötä tuli voimaan uusi vammaispalvelulaki. Lain keskeisimpiä tavoitteita oli turvata vaikeavammaisten tarvitsemat palvelut. Näin kunnille tuli velvollisuus järjestää ja kustantaa tulkkipalvelu. Viittomakielen tulkkien ammatillistumisen kolmannessa vaiheessa oli suuri rooli tulkkikeskuksilla. Suomen ensimmäinen tulkkikeskus perustettiin Helsinkiin 1980-luvun alussa. Vuoteen 1995 mennessä tulkkikeskuksia oli yli 20. Keskuksia ylläpitivät kunnat, kuntayhtymät ja kuurojen yhdistykset. Tulkkipalvelu pohjautui pääasiassa freelance-tulkkien varaan, jotka toimivat joko pää- tai sivutoimisesti viittomakielentulkkeina. Sivutoimiset tulkit olivat useimmiten käytettävissä vain iltaisin ja viikonloppuisin, ja sen vuoksi tulkin saaminen päiväsaikaan oli ongelma. (Vatanen 1996, 61, 64–67.)

Tulkkikeskukset välittivät tulkkeja. Keskusten hoitajat tiesivät, milloin tulkit olivat käytettävissä ja pystyivät sovittelemaan heidän aikataulunsa asiakkaan tarpeisiin. Tulkkikeskuksia ei kuitenkaan ollut riittävästi, joten tulkit ottivat toimeksiantoja edelleen myös suoraan asiakkailta. Tulkkikeskukset mahdollistivat tulkin työn muuttumisen vähitellen päätoimiseksi ammatiksi. Siihen vaikutti myös työmahdollisuuksien lisääntyminen. Työkenttä laajeni henkilökohtaisten asioiden hoitamisesta asiakkaiden kaikille elämän osa-alueille työhön, koulutukseen ja vapaa-aikaan. Päiväsaikaan tapahtuvan tulkkaamisen lisääntymisen myötä työ kokopäiväistyi ja tulkkien keskuuteen syntyi uusi ryhmä, tulkkikeskustulkit. (Vatanen 1996, 66–69.)

Pirkko Selin-Grönlund (2007) esittelee pro gradu - tutkielmassaan tulkin ammatillisuuden 2000-luvun muutoksia. Ensimmäisenä oli hankintoja koskevan lainsäädännön muutos vuonna 2005, jolloin kuntien täytyi asettaa myös tulkkipalvelut kilpailutettaviksi. Muutoksen myötä tulkin tekemästä työstä, tulkkauksesta, tuli ”tuote”. Tällaiseen kaupalliseen ajattelutapaan ei ollut alalla totuttu. Kilpailuttamisen myötä edellytettiin, että tulkit toimivat joko työsuhhteessa palveluntuottajiin tai yksityisinä yrittäjinä. Tulkkausalalle uusia haasteita toi myös opiskelutulkkaus. Kuuroja opiskelijoita alkoi yhä enemmän opiskella integroituneena kuule-

vien opiskelijoiden kanssa. Tämä toi tulkin työhön uusia työyhteisöjä oppilaitosten muodossa. Uuden haasteen toivat myös työn sisällön muutokset, sillä yhä useammat kuurot kouluttautuvat toisen asteen oppilaitosten lisäksi myös yliopistoissa ja korkeakouluissa. (Selin-Grönlund 2007, 43–44.)

Viimeisimmät muutokset viittomakielen tulkin ammattiin ovat tuoneet tulkkauspalveluiden järjestämisvelvollisuuden siirtyminen Kelalle 1.9.2010. Vuonna 2010 laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista vahvistettiin ja tulkkipalvelusta tuli tulkkauspalvelu. (Kela 2015.) Myös välitysjärjestelmän keskittäminen Turkuun ja Kelan hallittavaksi vuoden 2014 alusta on tuonut mukanaan uusia haasteita tulkin ammattiin.

4 VIITTOMAKIELEN TULKKAUKSEN TILANNE TANSANIASSA

Tiedon hankinta Tansaniasta on ollut haastavaa. En ehtinyt tehdä sitä juurikaan maassa ollessani, sillä idea opinnäytetyöhön löytyi vasta opiskelijavaihtoni loppupuolella. Sen vuoksi tiedon keruu on tapahtunut pääasiassa sähköpostitse Tansaniassa aiemmin työskennelleiltä suomalaisilta ja Tansaniassa alalla vaikuttavilta henkilöiltä. Kirjallista tietoa on hyvin vähän olemassa, eikä sitä ole sähköisesti saatavilla. Tässä luvussa kerron saamani aineiston ja Tansaniassa tekemiäni havaintojen pohjalta Tansanian viittomakielen tulkkipäätöksen historiasta ja viittomakielen tulkkien tilanteesta ennen ja nyt.

Kuurojen maailmanliitto (WFD) ja Ruotsin kuurojen liitto ovat vuonna 2008 tehneet yhteistyönä kyselytutkimuksen kuurojen tilanteesta itäisessä ja eteläisessä Afrikassa. Kysely oli suunnattu maiden kuurojen liitoille ja Tansanian vastaukset oli toimittanut Tansanian kuurojen liitto (CHAVITA). Raportin mukaan Tansaniassa ei ole tiedossa maan kuurojen virallista määrää, mutta CHAVITA:n jäsenmääräksi he ilmoittivat 281 000 henkilöä. Tansanian hallitus on virallisesti tunnustanut tansanialaisen viittomakielen. Tunnustus on kuitenkin vain linjauksen tasolla ja CHAVITA tekee edelleen työtä viittomakielen aseman vahvistamiseksi myös Tansanian lainsäädännössä. (World Federation of the Deaf 2008, 16–17, 20.)

WFD:n tutkimus antaa jonkin verran tietoa myös viittomakielen tulkkaus tilanteesta kyselyn kohdemaissa. Raportin mukaan Tansania on ilmoittanut maassa olevan 45 viittomakielen tulkkiä. Viittomakielen tulkeille on tarjolla alle vuoden mittaista koulutusta, jota tarjoavat CHAVITA ja paikalliset kuurojen yhdistykset sekä muut räätälöidyt ohjelmat. CHAVITA:n ilmoittamista 45 tulkista ”formal interpreting qualification” on kuudella viittomakielen tulkilla. (World Federation of the Deaf 2008, 86–88.)

Tansaniassa on viittomakielen tulkkien oma liitto (TASLI), joka toimii maan kuurojen liiton alaisuudessa. Tansaniassa on viittomakielen tulkeille omat eettiset ohjeet (LIITE 2). Kyselytutkimuksen teko hetkellä ei Tansanian lainsäädännössä

ollut lakia, joka velvoittaisi valtiota tarjoamaan viittomakielen tulkkauspalveluita. Tulkkien sanotaan saavan palkkaa tulkkaustyöstä, mutta raportti kertoo viittomakielen tulkkien tekevän myös vapaaehtoisesti töitä. Palkan maksajaksi Tansania ilmoittaa sekä valtion että Tansanian kuurojen liiton. Myös mahdollisesti erilaiset instituutiot voivat palkata tulkkeja omaan käyttöönsä. Kyselyn mukaan tulkit saavat palkkaa koko päivän työstä noin 32 €, puolen päivän työstä noin 19 € ja lyhyestä toimeksiannosta noin 6–9 €. (World Federation of the Deaf 2008, 89–95.)

4.1 Tansanian viittomakielen tulkikoulutuksen historiaa

Ensimmäinen viittomakielen tulkikoulutus Tansaniassa järjestettiin vuonna 1993. Se toteutettiin CHAVITA:n, Suomen Kuurojen Liiton sekä Dar es Salaamin yliopiston yhteistyönä. Kyseessä oli Suomen kuurojen liiton kehitysyhteistyö-hanke. Hankkeen suomalaisina työntekijöinä Tansaniassa olivat Tarja Sandholm ja Elina Lehtomäki, joiden vastuulla oli viittomakielityö ja tulkikoulutus. Järjestetty vuoden mittainen kurssi alkoi viittomakielen kokeella, jonka avulla valittiin viisi kurssille jatkanutta opiskelijaa. Opiskelijat olivat aiemmin osallistuneet CHAVITA:n järjestämälle viittomakielen kurssille. Heillä kaikilla oli jonkinlainen viittomakielen taito sekä kokemusta kuurojen parissa toimimisesta tai tulkkina työskentelystä. Osallistujien valintaa kuitenkin rajoitti se, että koulutus järjestettiin vain Dar es Salaamissa. (Elina Lehtomäki, henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2015; Tarja Sandholm, henkilökohtainen tiedonanto 25.9.2015.)

Opetussuunnitelman mukaan opetus koostui kolmesta viiden päivän seminaarista, kuukausittain järjestettävistä päivän seminaareista sekä tulkkausharjoittelusta CHAVITA:n tilaisuuksissa yhdessä ohjaajan kanssa. Ensimmäinen seminaari piti sisällään opetusta viittomakielen kielipistä, tulkin työstä ja etiikasta, käännös- ja tulkkausharjoituksia viittomakielisen videomateriaalin sekä swahilin ja englanninkielisten ääninauhojen avulla sekä käytännön tulkkausharjoituksia. Toisessa seminaarissa perehdyttiin eri murteisiin ja viittomakielen vaihteluun Tansanian eri alueilla sekä Tansanian viittomakielen kehittymiseen. Kolman-

nessa seminaarissa käytiin läpi tulkkauksen teoriaa, tulkkauksen arviointia ja sitä, mitä on hyvä tulkkaus. Keskusteltiin, kuinka omia taitojaan voi kehittää kurssin jälkeen sekä tehtiin käytännön harjoituksia kuurojen asiakkaiden kanssa. Kuukausittaisissa tapaamisissa annettiin lisätietoa ja ohjausta sekä käytiin läpi tulkkauksen teoriaa. (Tarja Sandholm, henkilökohtainen tiedonanto 25.9.2015.)

Tarja Sandholmilta saamieni kehitysyhteistyö-hankkeeseen liittyvien raporttien mukaan viisi koulutukseen osallistunutta tulkkiä työskenteli kurssin päätteeksi aktiivisesti tulkkina. Ongelmana oli, että tulkkeja oli vain Dar es Salaamin alueella ja sielläkin liian vähän. Tavoitteena oli, että tulkikoulutusta olisi jatkettu samanlaisena Dar es Salaamissa. Sen lisäksi pyrkimyksenä oli järjestää viittomakielen opetusta ja tulkikoulutusta myös muilla alueilla, joilla kuurojen yhdistykset toimivat aktiivisesti. Suunnitelmat kuitenkin kaatuivat rahoituksen puutteeseen. Suomen ulkoministeriö, joka oli rahoittanut Suomen Kuurojen Liiton kehitysyhteistyötä, leikkasi kehitysavun määrärahoja taloudellisesta lamasta johtuen. Tämän vuoksi tulkikoulutuksen jatkaminen ja kehittäminen Suomen ja Tansanian kuurojen liittojen yhteistyön puitteissa jouduttiin perumaan. (Tarja Sandholm, henkilökohtainen tiedonanto 25.9.2015.)

Ensimmäisen koulutuksen jälkeen Tansaniassa on järjestetty tulkikoulutusta CHAVITAn ja TASLI:n toimesta. Lingvistiikan ja tansanialaisen viittomakielen tutkija Henry Muzale korostaa (Andersson & Rahkonen 2007, 40), ettei CHAVITA ole koulutusjärjestö, jolla olisi pedagogista asiantuntemusta. Sen ensisijainen työ on kuurojen aseman parantaminen, joten tulkikoulutusta on järjestetty, silloin kun liiton taloudellinen tilanne on sen sallinut. Tulkikoulutusta ei ole järjestetty yhtämittaisena kokonaisuutena, vaan se on koostunut muutamista yhden tai kahden viikon jaksoista. Koulutuksen kesto ja laajuus ovat vaihdelleet. Ellen Anderssonin ja Kaisa Rahkosen tekemän opinnäytetyön mukaan tansanialaisten tulkkien opiskelujaksojen välillä on voinut olla kuukausia tai jopa vuosia. Sen vuoksi opiskelu on ollut tehotonta, mutta toisaalta myöhemmät opintojaksot ovat toimineet aktiivisesti työskentelevien tulkkien kertauskursseina. (Andersson & Rahkonen 2007, 40.)

Tansaniassa ei ole edelleenkään virallista pysyvää tulkkikoulutusta. CHAVITA:n puheenjohtajan Nidrosy Mlawan (henkilökohtainen tiedonanto 15.10.2015) mukaan CHAVITA on aloittanut projektin yhteistyössä Dar es Salaamin yliopiston kanssa jonka puitteissa on tarkoitus järjestää tulkkikoulutusta yliopistolla. Projektia on tukemassa Deaf Child Worldwide. Yhteistyön tavoitteena on virallistaa tulkkikoulutus ja saada järjestettyä ”Diploma” -tason tutkintoon johtavaa koulutusta. Tämän avulla virallisen tutkinnon saaneet viittomakielen tulkit saisivat tunnustusta myös valtion silmissä, sillä Dar es Salaamin yliopisto on valtion omistama.

4.2 Viittomakielen tulkkien tilanne Tansaniassa

Andersson ja Rahkonen ovat vuonna 2007 tehneet opinnäytetyönään laajan selvityksen viittomakielen tulkin työstä Tansaniassa. He tuovat opinnäytetyösäänsä esille, miten viittomakielen tulkin ammattikuva ei ole selkeä Tansaniassa. Ammatti ei ole yhteiskunnan tunnustama eikä tulkin työtä pidetä yleisesti ammattina. Harvat koulutetut tulkit työskentelevät hajallaan, minkä vuoksi tulkkien ammatti-identiteetillä ei ole ollut edellytyksiä vahvistua. Tansaniassa ei ole juuri mahdollisuuksia tulkata päätoimisesti, minkä vuoksi selkeän työroolin muodostuminen on ollut haasteellista. Tulkit toimivat enimmäkseen sivutoimisesti ja satunnaisesti. Yleensä tulkkaukset on varsinaisen ammatin ohella tehtyä vapaaehtoistyötä. Näitäkin sivutoimisia tulkkeja on vähän, minkä vuoksi koko Tansaniassa vallitsee tulkkipula. (Andersson & Rahkonen 2007, 22.)

Viittomakielen tulkkien tunnustuksen ja koulutuksen puute ovat suurimpia tulkkauksen ongelmia Tansaniassa. Koulutuksen ja virallisen todistuksen puutteen vuoksi esimerkiksi palkan saaminen voi tuottaa vaikeuksia. Maksava taho vaatii yleensä jonkinlaista todistusta tulkin pätevydestä, mutta sellaista ei ole. Tulkeihin suhtaudutaan edelleen enemmän kuurojen avustajina kuin kielenkääntäjinä. (Thomas Shayo, henkilökohtainen tiedonanto 13.10.2015.) Useimmilla tulkeilla on heikko koulutustausta, minkä vuoksi tarjolla oleva tulkkauksen laatu on usein heikkoa. Yleensä viittomakielen tulkit eivät työllisty pelkästään tulkkauksella, joten koulutustakin saaneet tulkit siirtyvät helposti muihin töihin eivätkä ole

kuurojen tavoitettavissa. (Nidrosy Mlawa, henkilökohtainen tiedonanto 15.10.2015.)

Yksi suurista ongelmista on myös tietämättömyys kuuroista, viittomakielestä ja tulkkauksesta. Tämä on suurinta kylissä, sillä kaupungeissa ihmiset ovat saattaneet nähdä tulkkausta esimerkiksi viikoittain lähetettävistä viittomakielelle tulkatuista televisiouutisista. Tietämättömyyttä on kuitenkin myös korkeasti koulutetun väestön keskuudessa. Asioista tiedottaminen jää usein tulkin vastuulle. Vain pieni osa kaupungeissa asuvista kuuroista on tietoisia oikeuksistaan ja asemastaan ja osaa käyttää tulkkia oikein. Tulkkien työtä helpottaisi kuurotiedon ja tulkin käyttötaidon leviäminen sekä kuurojen että kuulevien keskuudessa. Tällöin tulkki voisi keskittyä työhönsä paremmin. (Andersson & Rahkonen 2007, 29.)

Anderssonin ja Rahkosen mukaan (2007, 35) Tulkkien tilannetta hankaloittaa Tansaniassa myös epätietoisuus palkan saamisesta. Kuuro asiakas on lähes poikkeuksetta tulkin tilaaja, mutta useimmiten hänellä ei ole varaa maksaa. Näin ollen palkanmaksaja on tilaisuuden järjestäjä, joka ei tosin etukäteen välttämättä tiedä tulkin tulosta. Sen vuoksi tilaisuuteen mennessään tulkki harvoin tietää, saako hän työstään korvauksen. Jos järjestävä taho on tietoinen kyseiseen tilaisuuteen tulevasta tulkista ja ymmärtää tulkkauksen merkityksen, tulkki voi odottaa saavansa työstään korvauksen.

Myös kuuro voi itse toimia tulkin maksajana ja neuvotella hinnan. Tulkkien palkkio vaihtelee suuresti paikan ja tilanteen mukaan. Asiakkaan näkökulmasta ongelmallista on, että se jolla on varaa maksaa eniten, saa todennäköisimmin tulkkauspalvelua. Suurin osa tulkeista saattaa jättää tulematta tilanteeseen josta maksettaisiin vähemmän jos tietoon ilmaantuu uusi toimeksianto josta saa suuremman palkkion. (Nidrosy Mlawa, henkilökohtainen tiedonanto 15.10.2015.)

Tulkin ammattiin Tansaniassa tuo omat haasteensa myös maassa käytetyt useat puhutut kielet. Tansaniassa puhutaan yli 120 eri kieltä. Anhavan mukaan (Andersson & Rahkonen 2007, 15) näistä suurimman ryhmän muodostavat bantukielet, joista suurin ja tärkein on swahili. Jokapäiväisessä elämässä kan-

san keskuudessa käytetään useimmiten swahilia. Myös tulkkaus tapahtuu pääsääntöisesti swahilin ja tansanialaisen viittomakielen välillä. Viittomakielisessä ilmaisussa käytetään aina swahilin huuliota. Yliopistoilla ja kansainvälisissä tilaisuuksissa ja seminaareissa on käytössä myös englanti. (Andersson & Rahkonen 2007, 26–27.)

Tansanian kielikirjosta johtuen myös tulkkien kielitaustat vaihtelevat (Andersson & Rahkonen 2007, 27). Ongelmana on että harvat tulkit ovat päteviä tarvittavissa kielissä (swahili, tansanialainen viittomakieli, englanti). Suurin osa tulkeista hallitsee tulkkauksen swahilin ja viittomakielen välillä. (Nidrosy Mlawa, henkilökohtainen tiedonanto 15.10.2015.) Anderssonin ja Rahkosen mielestä englannin osaamisen korostaminen on yllättävää, sillä lähes kaikki arkielämän kommunikaatio tapahtuu swahililla tai muilla heimokielillä. Heidän mukaansa ilmiö johtuu mahdollisesti siitä, että yleensä suurin osa arkielämän tulkkauksista perustuu vapaaehtoistyöhön. Sen sijaan palkalliset toimeksiannot ovat usein oppilaitosten tai esimerkiksi CHAVITA:n tilaamia.

Siinä missä puhutut kielet vaihtelevat suuresti eri heimojen välillä, myös viittomakielisissä on suurta vaihtelua maan sisällä. Tulkkien, jotka ovat oppineet viittomakielen paikallisilta kuuroilta, voi olla vaikea työskennellä muualla, sillä asiakkaat eivät välttämättä ymmärrä tulkkia. Vähän koulutusta saaneet tulkit tulkkaavat pääasiassa viitottua puhetta eivätkä käytä viittomakielen kielioppia. Viittomakielisetkin kuurot hyväksyvät tilanteen, sillä tärkeimpänä on tiedon saavuttaminen. (Nidrosy Mlawa, henkilökohtainen tiedonanto 15.10.2015.)

Tansanialainen viittomakielen tulkki Thomas Shayo (henkilökohtainen tiedonanto 13.10.2015) kuvaa tulkkien tilannetta Tansaniassa lupaavaksi. Asenne kuuroja, viittomakieltä ja tulkkausta kohtaan on muuttunut positiivisemmaksi. Tansania on allekirjoittanut YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (UNCRPD) vuonna 2008 ja ratifioinut sen vuoden 2009 lopulla (United Nations 2015). Kun Tansania alkaa toteuttaa artikloita käytännössä, on viittomakielen opettajille ja tulkeille valtava tarve. Tämän vuoksi monet ovat kiinnostuneet opiskelemaan viittomakieltä. (Thomas Shayo, henkilökohtainen tiedonanto 13.10.2015.)

5 HAASTATTELUT SEBASTIAN KOLOWAN YLIOPISTOSSA

Tässä luvussa kerron opinnäytetyöni tutkimuksen ympäristöstä eli SEKOMU:sta sekä tutkimuksen aineistonkeruumenetelmästä ja haastattelujen toteutuksesta. Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jossa pyritään kokonaisvaltaisesti ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkitystä (Jyväskylän yliopiston Koppa 2015 a).

5.1 Sebastian Kolowa Memorial University

SEKOMU on Tansanian evankelis-luterilaisen kirkon omistama yksityinen yliopisto. Se sijaitsee Pohjois-Tansaniassa maan koillisosassa Usambaran vuoristossa. Yliopisto on Lushoton alueella sijaitsevassa pienessä Magamban kylässä. SEKOMU:n missio on kouluttaa opiskelijoistaan eri alojen ammattilaisia, jotka osaavat huomioida ammatissaan vähempiosaisten ja vammaisten tarpeet, oikeudet sekä heidän potentiaalinen yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä. SEKOMU:ssa on kolme tiedekuntaa: The Faculty of Education, The Faculty of Law ja The Faculty of Science. (Sebastian Kolowa Memorial University 2015.)

5.2 Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä

Tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Koska Tansanian tulkeista on tehty vähän aikaisempaa tutkimusta, antoi haastattelutilanne minulle mahdollisuuden reagoida ja muokata haastattelua vastausten mukaan. Haastattelu luo mahdollisuuden suoraan vuorovaikutukseen. Sen ansiosta tiedonhankintaa voi suunnata haluamallaan tavalla itse tilanteessa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34–35.) Käytin menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Robsonin näkemyksen (Hirsjärvi & Hurme 2010, 47) mukaan puolistrukturoidussa teemahaastattelussa ominaista on, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon mutta ei kaikkia.

Koska haastattelin yksityisiä henkilöitä, en tarvinnut erillistä tutkimuslupaa. Haastattelin kuitenkin nimenomaan SEKOMU:ssa työskenteleviä tulkkeja, joten varmistin, että tutkimuksen tekeminen oli sopivaa myös yliopiston puolesta. Sain suostumuksen ja luvan mainita yliopiston tutkimuksessani (Andrew Mollel, henkilökohtainen tiedonanto 15.9.2015). Haastattelukieli oli englanti, joka ei ole kummankaan osapuolen äidinkieli. Haastateltujen antamat ei-kielelliset vihjeet auttavat ymmärtämään vastauksia ja mahdollistavat epäselvyyksien korjaamisen haastattelutilanteessa (Hirsjärvi & Remes 2010, 34). Haastateltavan äidinkiellällä toteutettu haastattelu olisi voinut olla kattavampi, sillä haastateltavien englannin kielitaidon puutteen vuoksi saattoivat vastaukset jäädä vajavaisiksi.

5.3 Haastattelujen toteutus

Toteutin haastattelut marraskuun lopulla 2014. Jouduin suunnittelemaan ja järjestämään haastattelut nopealla aikataululla, sillä vaihtoni oli jo opinnäytetyön idean löytyessä loppuillaan. Haastattelujen järjestäminen Suomeen paluuni jälkeen olisi ollut erittäin haastavaa, ellei mahdotonta. Kiireisen aikataulun vuoksi en ehtinyt testaamaan haastattelujen toimivuutta, mutta sain kommentteja haastattelun runkoon (LIITE 3) ohjaavalta lehtoriltani. Kysymysten testaaminen olisi auttanut selkeyttämään teemoja ja korostamaan haluttuja asioita.

Haastattelin viittä SEKOMU:ssa toimivaa viittomakielen tulkkeja. Olin kysellyt ennakkoon haastateltavien kiinnostusta osallistua tutkimukseen. Kaikki tutkimukseen pyytämäni henkilöt halusivat osallistua. Sovin suullisesti heidän kanssaan haastattelun toteuttamisesta ja otin ylös haastateltavien puhelinnumerot. Varasin haastatteluja varten yliopiston lähimmästä kaupungista Lushotosta, hotellin kokoustilan ja sovin puhelimitse haastattelujen aikataulusta.

Varasin kokoustilan, koska halusin käyttööni rauhallisen häiriöttömän tilan. Tarkoituksena oli sen avulla luoda myös ammattimainen ja haastateltavia arvostava ilmapiiri. Yksi haastatteluista toteutettiin yliopistolla haastateltavan työajalla hänen omasta toiveestaan. Haastattelun aikana oli samassa tilassa myös yksi yliopiston opettajista. Ehdotin toista haastattelupaikkaa, mutta haastateltava

vakuutti, ettei muiden läsnäolo häiritse. Uskon että tunnelma olisi ollut vapaampi, jos olisin voinut toteuttaa haastattelun kahden kesken.

Tallensin haastattelut käyttämällä järjestelmäkameraani. Mukanani haastattelu-tilanteessa oli myös kannettava tietokone, johon sain tyhjennettyä kameran muistikorttia haastattelujen välillä. Ennen haastattelua annoin allekirjoitettavaksi haastattelusopimuksen (LIITE 4), joka antoi luvan videomateriaalin käyttöön ja takasi haastateltavien anonymiteetin. Kuvaaminen saattoi jännittää haastateltavia, mutta videomateriaali oli tarpeellista vastausten analysointivaiheessa. Haastattelut olivat kestoiltaan 10–30 minuuttia, ja yhteensä aineistoa kertyi 105 minuuttia.

6 HAASTATTELUJEN ANALYSOINTI JA TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelin SEKOMU:n yliopistolla tulkkeina toimivia tulkkeja ja opiskelijoita. Haastattelin kahta yliopiston palveluksessa ammatikseen tulkkina työskentelevää tulkkia ja kolmea opiskelijaa, jotka tekivät tulkkausta opiskelujensa ohella. Käytin aineiston analyysimenetelmänä teemoittelua. Teemoiksi hahmotetaan sellaisia aiheita, jotka toistuvat aineistossa muodossa tai toisessa. Teemoittelu analyysimenetelmänä etenee teemojen muodostamisesta ja ryhmittelystä niiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun. (Jyväskylän yliopiston Koppa 2015 a.)

En litteroinut haastatteluja kokonaan. Katsoin ne useaan otteeseen ja kirjoitin ylös haastattelujen pääkohdat ja olennaisimmat asiat suomeksi sekä samalla karsin turhan aineiston. Litteroin vain muutamia hyvin havainnollistavia kohtia. Jaottelin tulokset teemojeni mukaan. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, jokaisen teeman alle kootaan esimerkiksi kaikista haastatteluista ne kohdat, joissa puhutaan kyseessä olevasta teemasta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006 b.) Erottelin värien avulla kirjoittamastani haastattelujen purkutekstistä ne kohdat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini ja jaottelin vastaukset erillisiin tiedostoihin.

6.1 Osaaminen

Haastateltujen tulkkien koulutustausta oli melko yhtenäinen. Kolmella tulkeista oli alemman korkeakoulutason opettajankoulutus (teachers' college). Kaikki heistä olivat erikoistuneet erityisopetukseen ja sitä kautta kuulovammaisten lasten opettamiseen. Yksi tulkeista oli suorittanut kandidaatin tutkinnon erityisopetuksesta SEKOMU:ssa Hearing Impairments -suuntautumisenaan ja opiskeli yliopiston maisteriohjelmassa. Yksi tulkeista oli suorittanut kandidaatintutkinnon pääaineenaan englannin kieli. Tulkkeina toimivat opiskelijat opiskelivat kaikki viittomakieltä yliopistolla ja olivat valinneet Hearing Impairments -suuntautumisen.

Viittomakielen osaamisensa tulkit olivat hankkineet pääasiassa koulutustensa kautta. Kolme haastateltavaa, jotka olivat käyneet opettajankoulutuksen, olivat koulutuksen ja opettajana työskentelyn kautta oppineet viittomakieltä. Yksi heistä oli opettajakoulun jälkeen käynyt CHAVITA:n viittomakielen ja tulkkauksen kursseilla. Kaksi heistä oli kehittänyt osaamistaan viittomakielen kursseilla, jotka kuuluvat heidän koulutukseensa SEKOMUssa. Yksi haastateltavista oli hankkinut osaamisensa viittomakielessä ainoastaan SEKOMU:ssa opiskelun kautta. Yksi tulkeista kertoi kasvaneensa kuurojen yhteisössä, sillä hänen äitinsä toimi opettajana kuurojen koululla. Hän oli osannut viittomakieltä lapsesta asti. Kaikki SEKOMU:ssa opiskelevat haastateltavat mainitsivat myös opiskelijoiden ylläpitämän viittomakielikerhon tärkeäksi osaksi viittomakielen opiskeluaan.

Tulkkien tietämyksen selvittäminen tulkkauksesta osoittautui haastavammaksi. Tulkkausta oli opittu pääasiassa tekemisen kautta ja kokeneempia tulkkeja seuraamalla. Kaksi haastateltavista ei osannut eriyttää tulkkaustaitoa viittomakielen taidosta. Kaksi tulkeista oli käynyt CHAVITA:n järjestämässä koulutuksissa ja workshoppeissa. Toinen heistä oli osallistunut koulutuksiin useamman kerran ja toinen oli ollut yhteensä noin kuukauden kestäneellä kurssilla. Yksi opiskelijatulkeista oli oppinut jotain tulkkauksesta yliopiston viittomakielen kursseilla, joiden aikana oli opetettu, minkälainen on hyvä tulkki ja kerrottu tulkin ammattietiikasta. Haastatteluista ei tullut esille, että haastateltavilla olisi ollut tietoa tulkkauksen teoriasta vaan tietämys perustui tulkin rooliin ja ammattietiikkaan.

She taught us the principal ethics of a good interpreter about the confidentiality, about reaching the true message...

Neljä viidestä tulkista koki taitojensa olevan riittämättömiä. Tulkikoulutuksen puute nousi esille kaikkien heidän haastatteluissa. He kaikki toivoivat mahdollisuutta opiskella alaa lisää. Koulutuksen saavutettavuus koettiin myös ongelmana. CHAVITA ja TASLI järjestää koulutuksiaan pääasiassa Dar es Salaamissa, mutta töistä on vaikea saada vapaata koulutuksiin osallistumista varten, sillä sijaisia ei ole.

Kaikki tulkit pyrkivät myös kehittämään omia taitojaan. Enimmäkseen sillä tarkoitettiin viittomiston kartuttamista. Yksi tulkeista piti vihkoa, johon hän kirjasi

ylös sanoja jolle ei tiennyt viittomaa. Uusia viittomia opittiin kuuroilta asiakkailta ja kokeneemmilta tulkeilta. Apuna käytettiin myös tansanialaisen viittomakielen sanakirjaa. Kaikki haastateltavat kertoivat käyttävänsä viittomakielen taitojen kehittämisen apuna Internetiä ja YouTubesta löytyvää materiaalia Amerikan viittomakielellä. Haastattelujen perusteella parhaaksi tavaksi oppia viittomakieltä ja tulkkausta nousi kanssakäyminen kuurojen kanssa ja tulkkauksen harjoittelu. Kolme viidestä haastateltavasta sanoi, ettei viittomakieltä ja tulkkausta voi oppia jos ei ole tekemissä kuurojen kanssa.

Most important way to improve my sign language is through interaction with the deaf themselves. You know they have a lot of vocabulary -- If you interact, and when you go wrong, they correct you by giving you the correct sign.

6.2 Kokemukset tulkin ammatista

Yliopistolla tulkkina työskentelevistä toinen oli tehnyt tulkin töitä yli 10 vuoden ajan. Hän oli ollut SEKOMU:n palveluksessa kaksi vuotta ja sitä ennen työskennellyt tulkkina muun muassa seminaareissa ja konferensseissa eri järjestöjen kuten CHAVITA:n palkkaamana. Toinen oli ollut SEKOMU:n palveluksessa noin puolen vuoden ajan ja sitä ennen työskennellyt CHAVITA:lle vajaan kuuden vuoden ajan. Yksi opiskelijatulkeista oli tehnyt tulkkausta virallisesti yliopiston pyynnöstä parin kuukauden ajan, lukukauden alusta alkaen. Sitä ennen hän oli tehnyt noin vuoden verran tulkkausta vapaaehtoisesti. Toinen yliopiston pyynnöstä tulkkauksia tekevä oli tehnyt tulkkausta parin vuoden ajan. Yksi tulkeista toimi edelleen vapaaehtoisesti ja oli tehnyt tulkkauksia noin vuoden verran.

Kaikki haastatellut tulkit pitivät tulkin työstä. Työstä teki mielekästä kaikkien mielestä se, että pystyi työnsä avulla mahdollistamaan kuurojen osallistumisen yhteiskuntaan. Kaikkien vastauksista ilmeni myös halu auttaa kuuroja mahdollistamalla ja tekemällä heidän kommunikoinnistaan helpompaa. Myös kiinnostus viittomakieleen ja kuurojen yhteisöä kohtaan antoi kahden haastateltavan mie-

lestä työhön motivaatiota. Yhden haastateltavan kohdalla työn mielekkyydestä keskusteltaessa korostui hänen ylpeytensä ammattiaan ja taitoaan kohtaan:

Many people in Tanzania do not know Sign Language. So I feel proud when I sit in front signing.

Tulkin tärkeimpänä tehtävänä pidettiin kielen kääntämistä. Kaikkien vastauksissa korostui toisena tehtävänä myös se, että tulkin tehtävä on mahdollistaa kuuron osallistuminen ympäröivään yhteisöön ja mahdollistaa informaation saaminen ympäröivästä maailmasta. Auttajan rooli nousi esille kaikista haastatteluisista. Kaksi haastateltavista puhui vapaa-ajallaan tekemästään vapaaehtoisesta tulkkaamisesta kuurojen asioiden auttamisena. Muut haastateltavat tarkoittivat auttamisella ja avustamisella kommunikaation auttamista.

Neljä viidestä koki, ettei tulkin ammattia ja työtä aina arvosteta. He kokivat, että tulkkauksesta ja viittomakielestä tietämättömät eivät aina ymmärtäneet tulkin roolia. Kaksi tulkeista oli kokenut tilanteita joissa kuuleva osapuoli oli pitänyt viittomakieltä ja tulkkausta vain pelleilynä. Myös viittomakielen käyttöä kommunikaatiomenetelmänä oli pidetty turhana ja ajan tuhlausena. Kaksi haastateltavista oli kokenut arvostuksen puutetta myös kuuroilta asiakkailta. He olivat kokeneet, ettei kuuro aina ymmärrä, kuinka vaikeaa tulkkaaminen voi olla. Jos tulkki ei ollut osannut tulkata jotain, olivat kuurot käyttäytyneet epäkohteliaasti tulkkia kohtaan.

Koulutuksen ja tutkinnon puute koettiin myös ongelmana. Yksi haastateltavista sanoi, että hänen ammattinsa on ennen kaikkea opettaja. Hän kuitenkin korosti, että jos tulkin ammattiin voisi kouluttautua, hän tekisi sen heti. Neljä viidestä haastateltavasta toivoi, että olisi mahdollista opiskella ja saada virallinen viittomakielen tulkin tutkinto.

If there is a college for interpreting – one day I will join it, so that I can become a good interpreter.

6.3 Ammatillisuus

Haastattelujen tuloksissa oli selkeä ero kahden ammatikseen tulkkina työskentelevän ja kolmen opintojensa ohessa tulkkausta tekevien välillä siinä, mitä he ajattelivat tulkin ammatista. Ammatikseen tulkin työtä tekevillä oli huomattavasti selkeämpi kuva tulkin työstä ja roolista verrattuna opiskelijatulkkkeihin. Ammatikseen tulkkausta tekevät myös arvostivat selkeästi omaa ammattitaitoaan. Kuukaan opiskelijatulkeista ei ajatellut tulkintyötä mahdollisena ammattina, vaan kokivat sen enemmänkin sivutoimena. Heidän mielestään ilman koulutusta ja tutkintoa tulkin työ ei ollut vaihtoehto ammatiksi, mistä voisi saada elantonsa. Tämä oli mielestäni hieman outoa, sillä yliopistolla oli kaksi päätoimisesti työskentelevää viittomakielen tulkkia.

Vaikka haastateltavien näkemys tulkin roolista ensisijaisesti kielenkääntäjänä oli yhtenäinen, löytyi eroja siinä mitkä muut asiat haastateltavat käsittivät sisältyvän tulkin työhön. Auttaja-rooli tuli esille kaikissa haastateltavien vastauksissa, tosin eri merkityksissä. Huomasin, että yliopistolla tulkkien tehtävään kuului selvittää luennoilta mahdollisesti epäselväksi jääneitä asioita kuuroille opiskelijoille luentojen jälkeen. Tuntui, että vastuu kuurojen opiskelijoiden oppimisesta oli osittain tulkkien harteilla. Tämä oli ristiriidassa siihen, miten itselleni on koulutukseni aikana opetettu: opettajan tehtävä on opettaa, ei tulkin. Toisaalta neljäljälä viidestä haastateltavasta tulkista oli opettajan tutkinto, joten ehkä senkin vuoksi tilanne vaikutti heille luonnolliselta.

Kuten Andersson ja Rahkonen (2007) toivat opinnäytetyössään esille, Tansanian tulkkien ammattikuva ei ole selkeä. Heidän esille nostamat asiat ja ongelmat nousevat myös omista haastatteluistani. Tulkkien koulutustaustoissa ja taidoissa on suuria eroja. Ammatilta puuttuu edelleen yhteiskunnan tunnustus, vaikka tilanne onkin muutosvaiheessa. Haastattelujen sekä omien havaintojen perusteella huomasin, ettei tulkin työtä yleisesti pidetä edelleenkaan ammattina.

Vatasen (1996) esittelemistä tulkin ammatillistumisen vaiheista Suomessa löytyy paljon yhtäläisyyksiä Tansanian tulkkien tilanteeseen. Tansanian tämän hetken kehitysvaihe sijoittuu mielestäni Vatasen erottelemien itseoppineiden tulkki-

en ja sivutoimisten tulkkien murrosvaiheeseen. Vaikka Tansaniassa on jo muutamia koulutettuja ja päätoimisesti työskenteleviä tulkkeja, toimii suurin osa tulkeista sivutoimisesti ja usein vapaaehtoisesti ilman rahallista korvausta.

Tulkin rooli on usein epäselvä niin tulkille kuin asiakkaallekin. Vaikka Tansanian viittomakielen tulkeille on oma ammattisäännöstönsä, ja kaikki haastateltavat olivat niistä tietoisia, eivät he kuitenkaan toteuttaneet niitä käytännössä. Huomasin esimerkiksi, että yliopistolla toimivat tulkit käyttivät hyvin paljon valtaa tulkkaustilanteissa, erityisesti siinä mitä tulkkasivat ja mitä eivät. Tässä ei ollut eroa ammatikseen työskentelevien ja opiskelijatulkkienvälillä. Useimmat kuurot opiskelijat olivat hyvin tietämättömiä oikeuksistaan ja eivät puuttuneet tulkkauspuutteellisuuteen. Tähän saattaa vaikuttaa myös Tansanian kulttuuriin voimakkaasti liittyvä, itseä vanhempien tai arvokkaammassa asemassa olevien kunnioittaminen.

Tansanian tulkkiensa ammatillisuuden kehittymiselle olennainen seuraava vaihe on saada yhteiskunnan tunnustus. Tansanian kuurojen ja viittomakielen oikeuksien ajaminen eteenpäin on tärkeää. Vaikka Tansanian hallitus on ratifioinut YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista, mikä velvoittaa maata periaatteessa tarjoamaan tulkkauspalveluita, ei tämä toimi käytännössä. Suomessa suuri sysäys tulkin ammattikunnan kehittymiselle oli tulkkipalvelun lisääminen invaliidihuoltolakiin vuonna 1979 (Vatanen 1996, 50). Sen myötä myös tulkkipalvelusta alettiin järjestää ja kehittää, sillä lain myötä yhteiskunta toimi tulkkipalvelun maksajana ja koulutuksen valvojana. Seuraava tärkeä askel Tansanian viittomakielen tulkeille olisi saavuttaa tämä yhteiskunnan tunnustus, jonka avulla myös maan tulkkipalvelusta voitaisiin alkaa kehittää.

Tansania on suuri maa ja tehtävää riittää paljon. Vaikuttaa siltä, että maassa on alettu ymmärtämään tulkkauspalvelun tarve. Tansania on kehitysmaa ja suuri ongelma tämän, kuten monen muunkin asian kehittymiselle maassa, on varmasti resurssien puute.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tansaniassa on mahdollista oppia viittomakieltä eri kanavien ja koulutusten kautta. Tulkin ammattiin ja tulkkaukseen liittyvää koulutusta oli heikosti saatavilla ja lähes ainoastaan CHAVITA:n ja TASLI:n järjestämien lyhyiden kurssien ja koulutusten kautta. Haastattelujeni perusteella Tansaniassa ymmärrettiin natiivien kielenkäyttäjien hyödyntäminen viittomakielen oppimisessa. Epäselväksi jäi, kuinka hyvin haastateltavat ymmärsivät, mikä ero oli viittomakielentaidon ja tulkkaustaidon välillä. Koin, että useimmiten se nähtiin samaa tarkoittavana asiana. Jos osasi viittoa hyvin, osasi tulkata.

Haastatteluista nousi esille paljon tulkkaukseen liittyviä ongelmia, joita olisi ollut mielenkiintoista tutkia lisää. Haastavana koettiin kolmen kielen: englannin, swahilin ja tansanian viittomakielen käyttö tulkkauksessa yliopistolla. Lähes kaikki opetus oli englannin kielellä ja prosessi tulkata englannista tansanian viittomakielelle koettiin raskaana. Ongelmana oli myös kuurojen opiskelijoiden vaihteleva viittomakielen taito. Jotkut kuurot opiskelijat eivät osaa viittomakieltä ollenkaan tullessaan yliopistolle, joten heidän osallistumisensa opetukseen ja mahdollisuus vuorovaikutukseen tuntui olevan paljolti tulkkien harteilla. Myös tansanialaisen viittomakielen alueelliset erot toivat oman haasteen tulkkaukseen. Opiskelijat ovat muuttaneet opiskelemaan yliopistolle eri puolilta Tansaniaa. Erot ovat välillä niin suuria, että ymmärtäminen puolin ja toisin on vaikeaa.

Oli mielenkiintoista huomata, miten eri tahtiin mutta samankaltaisesti tulkkikoulutus on kehittynyt eri maissa. Perehtyessäni Suomen viittomakielen tulkkien ammatin kehittymiseen oli mielenkiintoista huomata samankaltaisuuksia Tansanian tilanteessa. Oivalsin, miten suuri vaikutus valtion lainsäädännöllä ja asenteella viittomakieltä sekä vammaisten oikeuksia kohtaan on tulkin ammatillistumisessa. Huomasin, että Tansaniassa tiedostetaan enenevässä määrin se miten asioiden pitäisi toteutua viittomakielialalla. Suuri ongelma asioiden kehittymiselle on kuitenkin resurssien puute.

CHAVITA:n projekti yhteistyössä Dar es Salaamin yliopiston kanssa tulkki-koulutuksen järjestämiseksi (Nidrosy Mlawa, henkilökohtainen tiedonanto 15.10.2015), vaikuttaa lupaavalta hankkeelta. Jos Tansaniaan saataisiin edes yksi pysyvä yhteiskunnan tunnustamaan tutkintoon johtava koulutus, olisi se tärkeä askel kohti viittomakielen tulkin ammattikunnan tunnustuksen ja arvostuksen saavuttamista.

SEKOMU on mielestäni myös oivallinen ympäristö järjestää mahdollisesti tulkki-koulutusta. Asenne viittomakieltä kohtaan on pääasiassa hyvä ja opiskelijoiden keskuudessa ollaan aidosti innostuneita ja kiinnostuneita viittomakieltä ja tulkkausta kohtaan. Viittomakielen opetus oli olosuhteisiin nähden mielestäni hyvää ja itsenäiseen yhdessä opiskeluun kannustettiin ja sitä arvostettiin. Yliopistolla on selkeä pieni viittomakielinen yhteisö, jonka osana on niin kuuroja opiskelijoita kun viittomakielestä kiinnostuneita kuulevia opiskelijoita. Tiedon halu tulkkausta kohtaan oli selvästi nähtävissä.

Opinnäytetyöprosessin aikana kohtasin erilaisia haasteita. Toteutin haastattelut hyvin nopealla aikataululla, minkä vuoksi haastattelun teemoissa olisi ollut paljon parantamisen varaan. Sain haastattelujen avulla vastauksia kysymyksiini, mutta selkeämmin suunnitellut ja pohditut teemat olisivat voineet tarjota tarkempaa tietoa ja vastata yksityiskohtaisemmin haluamiini kysymyksiin.

Työn valmistumisen aikataulu viivästyi henkilökohtaisista syistä johtuen puolella vuodella suunnitellusta. Pitkä tauko haastattelujen ja työn raportoinnin välillä vaati paljon aikaa paneutua uudestaan aiheeseen. Selkeän suunnitelman puuttuminen alussa aiheutti ongelmia prosessin myöhemmissä vaiheissa. Minulla oli vaikeuksia rajata työtä ja hahmottaa selkeät tutkimuskysymykset. Toisaalta se antoi mahdollisuuden keskittyä keräämääni aineistoon ja löytää sen kautta tarkat ja minua kiinnostavat tutkimuskysymykset. Oma tutkiva otteeni työhön kehittyi prosessin aikana. Myös asiatyylisen tekstin tuottaminen kehittyi huomattavasti.

Mitä pitemmälle opinnäytetyöni eteni, sitä syvemmälle pääsin aiheeseen. Tutkittavaa riittää vielä paljon, mutta omat resurssini vaativat aiheen tiukkaa rajaamis-

ta. Hyviä jatkotutkimusaiheita olisi esimerkiksi tutkia tarkemmin tulkkauksen haasteita ja ongelmia rajaten vain tulkkaukseen SEKOMU:ssa tai laajemmalla otannalla yleisesti Tansaniassa. Myös tulkkauksen järjestämistä yliopistolla olisi mielenkiintoista tutkia. Kuurojen opiskelijoiden kokemukset tulkkauksesta ja tulkin roolista olisivat myös varmasti antoisia tutkimuksen kohteita.

Opiskelijavaihdon aikana tekemiini havaintojen ja haastattelujeni pohjalta huomasi, että viittomakieltä käsiteltiin enemmän kommunikaatiomenetelmänä kuin kuuron äidinkielenä. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia yliopistolla opiskelevien, mahdollisten tulevien kuurojen opettajien asennetta viittomakieltä kohtaan.

LÄHTEET

- Andersson, Ellen & Rahkonen, Kaisa 2007. Viittomakielen tulkin työ Tansaniassa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielentulkin koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- De Wit, Maya 2012. A Comprehensive Guide to Sign Language Interpreting in Europe. 2012 edition. Barneweld: M. de Wit.
- Frishberg, Nancy 1990. Interpreting: An Introduction. Silver Spring: RID Publications.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus.
- Hynynen, Heidi; Pyörre, Susanna & Roslöf, Raija 2003. Elämä käsillä: Viittomakielentulkin ammattikuva. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Jyväskylän yliopiston Koppa 2015 a. Avoimet. Laadullinen tutkimus. Viitattu 17.10.2015.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus?searchterm=laadullinen>.
- Jyväskylän yliopiston Koppa 2015 b. Avoimet. Teemoittelu. Viitattu 25.10.2015.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>.
- Kela 2015. Tulkkauspalvelut. Viitattu 23.10.2015.
<http://www.kela.fi/tulkkauspalvelut>
- Laakso, Mikko & Salmi, Eeva 2005. Maahan lämpimään - Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Libris.
- Lehtomäki, Elina 2015. Yliopistotutkija, Jyväskylän yliopisto. Sähköpostiviesti 14.10. Vastaanottaja Katja Kauppinen. Tuloste tekijän hallussa.
- Mlawa, Nidrosy 2015. Puheenjohtaja, CHAVITA. Tansania. Sähköpostiviesti 15.10. Vastaanottaja Katja Kauppinen. Tuloste tekijän hallussa.
- Mollet, Andrew 2015. Deputy Vice-Chancellor for Academics, Research and Consultancy. Sebastian Kolowa Memorial University. Tansania, Lushoto-Tanga. Sähköpostiviesti 15.9. Vastaanottaja Katja Kauppinen. Tuloste tekijän hallussa.

- Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006 a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Grounded theory. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.10.2015.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_2.html.
- Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006 b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Teemoittelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 25.10.2015.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.
- Roslöf, Raija 2015. Lehtori. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sähköpostiviesti 20.10. Vastaanottaja Katja Kauppinen. Tuloste tekijän hallussa.
- Sandholm, Tarja 2015. Viittomakielen tulkki. Sähköpostiviesti 25.9. Vastaanottaja Katja Kauppinen. Tuloste tekijän hallussa.
- Sebastian Kolowa Memorial University 2015. About SEKOMU. Viitattu 20.11.2015. <http://www.sekomu.ac.tz/index.php/about-sekomu>
- Selin Grönlund, Pirkko 2007. Kun työnä on toisten työ – Tapaustutkimus työpaikkatulkkauksen strategioista Kuurojen liitossa. Helsingin yliopisto. Aikuiskasvatustiede. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -työ.
- Seppä, Pauliina 2015. Lehtori. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sähköpostiviesti 22.10. Vastaanottaja Katja Kauppinen. Tuloste tekijän hallussa.
- Shayo, Thomas 2015. Viittomakielen tulkki. Tansania, Dar es Salaam. Sähköpostiviesti 13.10. Vastaanottaja Katja Kauppinen. Tuloste tekijän hallussa.
- Suomen viittomakielen tulkit ry 2014. Viittomakielen tulkit. Viitattu 22.9.2015.
<http://tulkit.net/ammatti>.
- United Nations 2015. Secretariat for the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Convention and Optional Protocol Signatures and Ratifications. Viitattu 20.10.2015.
<http://www.un.org/disabilities/countries.asp?id=166>.
- Vatanen, Tuula 1996. Taistelua asemasta ammattina? Tutkielma viittomakielen tulkinn työstä Suomessa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ.
- World federation of the deaf 2008. Global Survey Report WFD Regional Secretariat for Southern and Eastern Africa (WFD RSESA) by the World federation of the deaf and the Swedish National Association of the

Deaf, 2008. Viitattu 22.9.2015. <http://www.wfdeaf.org/wp-content/uploads/2011/06/5.-RSESA-Regional-Survey-Report-No-5-English-Version.pdf>.

LIITEET

LIITE 1: Asioimistulkin eettiset ohjeet

Asioimistulkin eettiset ohjeet:

1. Tulkilla on salassapitovelvollisuus.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.
5. Tulkki valmistautuu tehtävänsä huolellisesti ja ajoissa.
6. Tulkki tulkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
7. Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
8. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkaustehtäviä.
9. Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.
10. Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkausta tulkaustilanteessa.
11. Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.
12. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

(Suomen viittomakielen tulkit ry 2014)

LIITE 2: Tansanian viittomakielen tulkkien eettinen ammattisäännöstö

Tansanian viittomakielen tulkkien ammattiyhdistyksen (TASLI) ilmoittamat viittomakielen tulkin eettiset ohjeet (Andersson & Rahkonen 2007, LIITE 4):

CODE OF ETHICS

1. Sign language interpreters keep all assignment related information strictly confidential.
2. Sign language interpreters render the message by faithfully conveying its intent and spirit.
3. Sign language interpreters do not counsel, advice or interject personal opinions related to the interpreted assignment.
4. Sign language interpreters use the preferred language of the person(s) involved.
5. Sign language interpreters accept assignments using discretion with regard to the interpreting skill required, the setting and the person(s) involved.
6. Sign language interpreters conduct themselves in all phase of the interpreting situation in manner befitting the profession.
7. Sign language interpreters strive to further individual knowledge and skill in order to maintain high professional standards.

LIITE 3: Teemahaastattelun runko

- How did you get interested in sign language and interpreting?
- Where have you gathered the knowledge about sign language and interpreting?
- What kind of education do you have?
- How long have you been working as a sign language interpreter?
- What kind of situations have you been interpreting in?

- Do you find interpreting fun/ enjoyable?
 - In what way?
- What do you find hard/ difficult in interpreting?
 - Can you give an example of a situation?
- Is there cooperation between interpreters and lecturers?
 - What kind?
- Do you have cooperation with the deaf clients/ students
 - What kind?
- How do you improve and maintain your skills in sign language and interpreting?

- Why do you want to be a sign language interpreter?
- What do you think is the main purpose of a sign language interpreter?
- What does a sign language interpreter do?
 - Only interpret?

LIITE 4: Haastattelusopimus

CONSENT FOR THE USE OF THE INTERVIEW MATERIAL

I give the permission to Katja Kauppinen to use the recording of my interview and the information that I have given, in her thesis. The thesis is executed in Diakonia University of Applied Sciences.

The thesis does not reveal the name of the respondent. Also the maker of the thesis will follow professional confidentiality. The video material will not be published or showed to others. The material will only be used in the making of the thesis.

Place and date:

Signature:

Place and date:

Signature: